

3.2.1. Kościół pielgrzymujący względem Kościoła czyśćcowego

„Uroczystość Wszystkich Świętych jest wprowadzeniem do wspomnienia Wszystkich Wiernych Zmarłych, którzy nie zaznali jeszcze uszczęśliwiającej wizji Boga, lecz oczekują na nią poddając się tajemniczemu oczyszczeniu”¹ – stwierdził Jan Paweł II w nauczaniu przed modlitwą Anioł Pański w listopadzie 1991 roku. Osiem lat wcześniej zauważył, że „z mądrym wyczuciem pedagogicznym Kościół obchodził i obchodzi te dwa wspomnienia chronologicznie złączone, gdyż troszcząc się o ziemskie losy ludzi, w żaden sposób nie może pominąć lub zaniedbywać ich pozaziemskiego wymiaru.”² Zaznaczając zespolenie tych dwóch wspomnień w kalendarzu kościelnym, Papież podkreśla ich głęboki związek i konsekwencję w duszpasterskiej trosce Kościoła o zbawienie dusz. Zauważa równocześnie analogię: „Powiem więcej, szereg myśli, które rozwinąłem tutaj na temat «obcowania świętych» można i należy – we właściwy sposób – odnieść do zmarłych, gdyż także pomiędzy nami a nimi istnieje owa więź jedności. I jeśli idąc za przykładem świętych przypomniałem o naszym wspólnym obowiązku czerpania z niewyczerpanych «źródeł» Odkupienia Chrystusowego, to pragniemy w sposób szczególny, dziś i jutro, by każdy owoc tego naszego udziału służył duszom zmarłych wiernych.”³ To wyjątkowo dobitne stwierdzenie niemal identycznego charakteru relacji do dusz czyśćcowych, co do świętych nieba, pozwala Kościołowi pielgrzymującemu z prostotą, pokorą i bez bojaźni nieść pomoc duszom podległym oczyszczającemu płomieniu miłości. Te bowiem dusze jak naucza Tradycja Kościoła, są już święte, są zbawione, a ich pełne uczestnictwo w życiu Bożym uzależnione jest jedynie od zadośćuczynienia – odpokutowania kar zaciągniętych przez popełnione grzechy na ziemi.⁴

Wszelkie dobro duchowe kierowane w kierunku dusz czyśćcowych, dokonuje się na drodze Odkupienia Chrystusowego. Na mocy Jego zasług, wierni, kierując się miłością, mogą zyskiwać odpusty i ofiarowywać je za zmarłych.⁵ „Potwierdziłem to wyraźnie w Bulli otwierającej Rok Święty (por. *Aperite portas Redemptori*, n. II) i pragnę to gorąco wam polecić, jako konkretny i cenny akt miłości wobec zmarłych, będący jednocześnie spełnieniem i potwierdzeniem «obcowania świętych»”.⁶ W Bulli tej Papież wyznaczył specjalne warunki uzyskiwania odpustu z okazji Roku Świętego (Jubileusz 1950-lecia Odkupienia).⁷ Jan Paweł II „wśród aktów pokutnych uczestniczących w zasługach Jezusa Chrystusa wymienia: radości, modlitwy, wyrzeczenia i cierpienia za braci potrzebujących przebaczenia. Jest to więc postawa miłości wypraszałającej

¹ Jan Paweł II, *Wszyscy Święci*, dz. cyt., s.47, pkt. 2.

² Tenże, *Radość świętych obcowania*, dz. cyt., s.8, pkt. 4.

³ Tamże.

⁴ Por. W. Zaleski, *Mistyczne Ciało Chrystusa: traktat o Kościele*, dz. cyt., s. 118.

⁵ Por. B. Sesboüé, *Zmartwychwstanie i życie: krótki traktat o rzeczach ostatecznych*, dz. cyt., s. 114-116.

⁶ Jan Paweł II, *Radość świętych obcowania*, dz. cyt., s. 8, pkt. 4.

⁷ Szczególnego aktu „wskrzeszenia” tradycji odpustu zupełnego z okazji Jubileuszu 1300 Roku, dokonał papież Bonifacy VIII, zob. J. Le Goff, *Narodziny czyśćca*, dz. cyt., s. 332-333.

miłosierdzie dla braci.”⁸

Wezwanie następcy św. Piotra do ofiarowania daru odpustów za zmarłych jest obecne na przestrzeni całego pontyfikatu. Przykładem niech będzie nauczanie z listopada 1983 roku: „Czym byłby w rzeczywistości Dzień Zmarłych, gdyby wśród różnych gestów czci, cennych i wzruszających z ludzkiego punktu widzenia, zabrakło woni owego duchowego kwiatu, jakim jest modlitwa? Polecam wam w szczególny sposób – obok tradycyjnych gestów miłości – ofiarowanie im daru odpustu.”⁹

Obok niekwestionowanie pierwszorzędnej roli darowania kar za grzechy, jaką żyjący wierni mogą, a nawet powinni wypraszać zmarłym, Jan Paweł II doceniał i pochwalał także wszelką formę modlitwy (choćby nie miała na celu uzyskania daru odpustu) w intencji dusz czyśćcowych.¹⁰ Mówił: „Wreszcie Kościół modli się za zmarłych, a ta modlitwa mówi szczególnie wiele o nim samym. Mówi, że Kościół trwa w nadziei życia wiecznego. Modlitwa za zmarłych jest jak gdyby szczególnym zmaganiem się z rzeczywistością śmierci i zniszczenia, jakie zaciążyło nad ziemską egzystencją człowieka.”¹¹ Dotykamy więc równocześnie rzeczywistości wymiernych „korzyści”, które czerpie Kościół pielgrzymujący ze swej modlitwy wstawienniczej. Jak wcześniej wspomniano¹² wchodząc w relację z duszami w stanie czyśćcowym, ziemscy pielgrzymi uczestniczą w specjalnym (nadzwyczajnym) znaczeniu tajemnicy obcowania. Pozwala to na głębsze odkrycie transcendentnego wymiaru ludzkiej egzystencji i przełamuje bariery strachu przed śmiercią. Daje nadzieję i pozwala nabrać właściwych proporcji wartości w życiu. Fakt czerpania dóbr, przy okazji ich dawania świadczy ponadto i wskazuje na istotę – tajemnicę – łac. *communio* oznacza jedność, złączenie, zjednoczenie. Tę rzeczywistość dobrze oddaje wypowiedź Jana Pawła II z 1984 roku: „I oto – w ten dzień, który poświęcony jest w sposób szczególny modlitwie za zmarłych w całym Kościele – my, którzy jeszcze pielgrzymujemy przez ten świat, łączymy się z wszystkimi, którzy już odeszli, którzy spoczywają na tym rzymskim cmentarzu i na wszystkich cmentarzach świata.”¹³

Analizując pisma i wypowiedzi Jana Pawła II w obrębie poruszanego zagadnienia wyodrębnić możemy jeszcze aspekt osobistego nabożeństwa Papieża za dusze w czyśćcu cierpiące – oczywiście nie jako anonimowej osoby, ale jako zwierzchnika Kościoła i przykładu dla wiernych. Zapowiadając swoją obecność na cmentarzu Verano w Rzymie, Papież mówił: „Moja pamięć

⁸ Wit Zbigniew, *Postawa pokuty i jej formowanie*, w: *Studia Płockie*, t. XIII, 1985r, pkt. 2.

Cytat za: http://mazowsze.hist.pl/21/Studia_Plockie/506/1985/16639/ [Dostęp 20.01.2015r].

⁹ Jan Paweł II, *Radość świętych obcowania*, dz. cyt., s. 8, pkt. 4.

¹⁰ Warto zaznaczyć, że liturgia rzymska obejmuje wszystkich wiernych zmarłych, nie wyłączając w swej treści zbawionych w niebie. Jest szczególnym rodzajem modlitwy Kościoła pielgrzymującego, zob. J. Salij, *Modlitwa za świętych w liturgii rzymskiej*, [w:] *Studia Teologicznodogmatyczne*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1974, t.1, s. 243-248.

¹¹ Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, dz. cyt., s.40.

¹² Zob. Paragraf 3.1. pt.: Pojęcie obcowania – o Kościele pielgrzymującym, oczyszczającym się i chwalebny.

¹³ Jan Paweł II, *Śmierć oddaje nas Bogu w Jezusie Chrystusie*, dz. cyt., s.12, pkt. 6.

ogarnie przede wszystkim tych, którzy opuścili ten świat z powodu ludzkiej nikczemności, niesprawiedliwości, ucisku, przemocy lub w wyniku niosących nieszczęście klęsk żywiołowych. Będę prosił Boga, dobrego Ojca, aby dał tym wszystkim naszym braciom radość i wieczny pokój. Wy także udajcie się na cmentarze, by wspominać waszych zmarłych, by okazać im miłość, która jest silniejsza niż śmierć. Zanieście im kwiaty i znicze. Zanieście im jednak przede wszystkim, w duchu świętych obcowania, wsparcie i pomoc w modlitwie.”¹⁴ Uwaga Jana Pawła II skupiona była więc na tych, których śmierć zastała nieprzygotowanych, na pozbawionych sakramentów świętych, tych, którzy odarci zostali z ludzkiej godności w ostatnich chwilach życia. Papież pochylał się nad ponizonymi i biedakami – słowem nad tymi, których makaryzmy określają mianem „błogosławionych”. Sam również nie zapomina, ale zachęca wiernych do ofiarowania Eucharystii za dusze bliskich osób: „Odwiedzając cmentarze dziś i jutro, módlmy się za naszych drogich zmarłych, aby jak najszybciej mogli doznać światła i pokoju. Dziś popołudniu na rzymskim cmentarzu w dzielnicy Prima Porta odprawię Eucharystię za dusze w czyśćcu. Zapraszam was do zjednoczenia się ze mną za dusze potrzebujące naszej duchowej solidarności (...).”¹⁵

Zachęty do podejmowania modlitw, pokuty, radości i wyrzeczeń oraz wypraszania odpustów obecne w nauczaniu Jana Pawła II znajdują swój pierwowzór w wykładni Soboru Watykańskiego II, szczególnie w przytaczanym już wcześniej dokumencie *Lumen gentium*, w którym czytamy, że „Kościół pielgrzymów od zarania religii chrześcijańskiej czczył z wielkim pietyzmem pamięć zmarłych, a ponieważ święta i zbawienna jest myśl modlić się za umarłych, aby byli od grzechów uwolnieni (por. 2 Mch 12,46), także modły za nich ofiarował.”¹⁶ Istotnie świadectwa modlitewnej pamięci o zmarłych możemy odnaleźć we wspomnieniach wybranych świętych, którzy potwierdzają skuteczną moc wstawiennictwa.¹⁷ W ich poczet wpisuje się także Jan Paweł II jako pasterz Kościoła, zachęcający do podejmowania wszelkich form modlitewnej pomocy Kościołowi oczyszczającemu się, a szczególne wzywający do ofiarowania odpustu za cierpiących braci i siostry. Jest to wszystko możliwe – przypomnijmy – mocą miłości, która „kładzie mosty nad progiem śmierci”.¹⁸

¹⁴ Tenże, *Królowa wszystkich świętych*, LOR, nr 11-12/1987, s.29, pkt.2-3.

¹⁵ Tenże, *Wszyscy Święci*, dz. cyt., s.47, pkt. 2.

¹⁶ KK, 50.

¹⁷ Zob. B. Sesboüé, *Zmartwychwstanie i życie: krótki traktat o rzeczach ostatecznych*, dz. cyt., s. 112-114.

¹⁸ CH. Schönborn, „*Communio Sanctorum*” *Jako wspólnota trzech stanów Kościoła: pielgrzymującego, oczyszczającego się i chwalebnego*, Com 9(1989) nr 3, s. 103.